

ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΣ*

Giorgio Agamben

Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΩΣ ΒΑΣΙΚΗ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ανάγεται στη γένεση του σύγχρονου κράτους. Την μνημονεύει ήδη ο Hobbes ως το αντίθετο του φόβου που εξαναγκάζει τους ανθρώπους να ενωθούν και να συγκροτήσουν από κοινού την κοινωνία. Μόνον όμως κατά τον δέκατο όγδοο αιώνα αναπτύχθηκε το παράδειγμα της ασφάλειας πλήρως. Σε μιαν αδημοσίευτη διάλεξη του στο Collège de France το 1978, ο Michel Foucault κατέδειξε τον τρόπο με τον οποίο στην πολιτική και οικονομική πρακτική των Φυσιοκρατών αντιδιαστέλλεται η ασφάλεια προς την πειθαρχία και τον νόμο ως μέσων διακυβέρνησης.

Κατά βάσιν, ούτε ο Turgot και ο Quesnay, ούτε οι φυσιοκράτες αξιωματούχοι ενδιαφέρονταν να αποτρέψουν τον λιμό ή να ρυθμίσουν την παραγωγή· εκείνο που αντιθέτως επεδίωκαν ήταν να αφεθούν οι διαδικασίες αυτές να εξελιχθούν ανεξέλεγκτες, προκειμένου να διευθύνουν και να «εξασφαλίσουν» τις επιπτώσεις τους. Ενώ η πειθαρχική εξουσία απομονώνει και περιχαράκωνει εδαφικές επικράτειες, τα μέτρα ασφαλείας οδηγούν στο άνοιγμα και την παγκοσμιοποίηση· ενώ ο νόμος αποτρέπει και προδιαγράφει, η ασφάλεια παρεμβαίνει σε εν εξελίξει διαδικασίες προκειμένου να τις κατευθύνει. Με δυο λόγια, η πειθαρχία επιδιώκει την παραγωγή τάξεως, ενώ η ασφάλεια επιδιώκει τον έλεγχο της αταξίας. Καθόσον δε τα μέτρα ασφαλείας μπορούν να αποδώσουν μόνο στο πλαίσιο των απρόσκοπτων συναλλαγών, του ελεύθερου εμπορίου και της ατομικής πρωτοβουλίας, ο Foucault είναι σε θέση να δείξει ότι η ανάπτυξη της ασφάλειας συμπίπτει με την ανάπτυξη της φιλελεύθερης ιδεολογίας.

Σήμερα βρισκόμαστε αντιμέτωποι με την πλέον ακραία και επικίνδυνη μετεξέλιξη του παραδείγματος αυτού της ασφάλειας. Με τη σταδιακή ουδετεροποίηση της πολιτικής και με την προϊούσα εγκατάλειψη των παραδοσιακών αρμοδιοτήτων του κράτους, η ασφάλεια επιβάλλεται ως η βασική αρχή της κρατικής δραστηριότητας. Εκείνο που μέχρι το πρώτο ήμισυ του εικοστού αιώνα δεν ήταν παρά ένα αποφασιστικό μέτρο της δημόσιας διοίκησης μεταξύ άλλων, μετατρέπεται τώρα σε αποκλειστικό κριτήριο της πολιτικής νομιμοποίησης. Η λογική της ασφάλειας συνεπάγεται έναν ουσιώδη κίνδυνο. Το κράτος που αναγορεύει την ασφάλεια σε βασική του αρμοδιότητα και πηγή νομιμοποίησης αποτελεί έναν εύθραυστο οργανισμό· μπορεί ανά πάσα στιγμή να προκληθεί από την τρομοκρατία ούτως ώστε να καταστεί το ίδιο τρομοκρατικό.

Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι η πρώτη μείζων τρομοκρατική οργάνωση μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, η OAS, ιδρύθηκε από έναν Γάλλο στρατηγό που θεωρούσε τον εαυτό του πατριώτη και ήταν πεπεισμένος ότι η τρομοκρατία αποτελούσε τη μόνη δυνατή απάντηση στο αντάρτικο της Αλγερίας και της Ινδοκίνας. Όταν η πολιτική ανάγεται στην αστυνόμευση, με την έννοια που προσέδιδαν στον όρο αυτό οι θεωρητικοί της «Polizeiwissenschaft» κατά τον δέκατο όγδοο αιώνα, η διαφορά μεταξύ κράτους και τρομοκρατίας κινδυνεύει να εξαλειφθεί. Μπορεί εν τέλει να οδηγηθεί

με σε μια κατάσταση πραγμάτων κατά την οποία η ασφάλεια και η τρομοκρατία θα συναποτελούν ένα ενιαίο θανάσιμο σύστημα, στα πλαίσια του οποίου η μία θα δικαιολογεί και θα νομιμοποιεί τις ενέργειες της άλλης.

Ο κίνδυνος δεν έγκειται μόνο στο ενδεχόμενο να αναπτυχθεί μια μυστική συνεργασία των αντιπάλων· έγκειται και στο ενδεχόμενο να καταλήξει το κυνήγι της ασφάλειας σε έναν παγκόσμιο εμφύλιο πόλεμο που θα καταστρέψει κάθε πολιτική συμβίωση. Στη νέα αυτή κατάσταση –που προέκυψε από το τέλος της κλασικής μορφής του πολέμου μεταξύ κυριάρχων κρατών– η ασφάλεια βρίσκει λόγο ύπαρξης στην παγκοσμιοποίηση: καλλιεργεί την ιδέα μιας νέας πλανητικής τάξεως που, στην πραγματικότητα, είναι η χειρότερη μορφή αταξίας. Υπάρχει όμως κι άλλος ένας κίνδυνος. Επειδή απαιτούν τη διαρκή επίκληση μιας εκτάκτου καταστάσεως, τα μέτρα ασφαλείας συντείνουν προς την προϊούσα αποπολιτικοποίηση της κοινωνίας. Μακροπρόθεσμα, είναι ασύμβατα με τη δημοκρατία.

Τίποτε λοιπόν δεν είναι σημαντικότερο από την αναθεώρηση της έννοιας της ασφάλειας ως της βασικής αρχής της κρατικής πολιτικής. Οι Ευρωπαίοι και οι Αμερικανοί πολιτικοί οφείλουν επί τέλους να εκτιμήσουν τις καταστροφικές συνέπειες που έχει η άκριτη χρήση αυτού του σχήματος σκέψης. Τούτο δεν σημαίνει ότι οι δημοκρατίες θα έπρεπε να παύσουν να αμύνονται· η προάσπιση όμως της δημοκρατίας απαιτεί σήμερα την αλλαγή των πολιτικών παραδειγμάτων και όχι έναν παγκόσμιο εμφύλιο πόλεμο που δεν είναι παρά η θεσμοποίηση του τρόμου. Ίσως να έχει έλθει η στιγμή να αγωνιστούμε για την αποτροπή της αταξίας και της καταστροφής, αντί να προσπαθούμε απλώς να τις ελέγξουμε. Αφθονούν σήμερα τα σχέδια για την αντιμετώπιση κάθε λογής εκτάκτων καταστάσεων (οικολογικών, ιατρικών, στρατιωτικών), απουσιάζουν όμως οι πολιτικές για την αποτροπή τους. Αντιθέτως, μπορούμε να πούμε ότι η πολιτική σήμερα απεργάζεται την παραγωγή εκτάκτων καταστάσεων. Χρέος της δημοκρατικής πολιτικής είναι να αποτρέψει τη διαμόρφωση των συνθηκών εκείνων που οδηγούν στο μίσος, τον τρόμο και την καταστροφή – και όχι να εξαντλείται σε προσπάθειες να τα ελέγξει αφού εκδηλωθούν.

[Μτφρ: ΓΑ]

Ο Giorgio Agamben διδάσκει φιλοσοφία στο Collège International de Philosophie (Παρίσι) και στο Πανεπιστήμιο της Βερόνας. Πρόσφατα βιβλία του: *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life* (1998)· *The Man Without Content* (1999)· *The End of the Poem* (1999)· *Means Without End: Notes on Politics* (2000).

* Αναδημοσίευση από την ηλεκτρονική επιθεώρηση *Theory and Event*, τχ. 5.4 [http://muse.jhu.edu/journals/theory_and_event/toc/index.html].

Copyright © 2002, Giorgio Agamben και The Johns Hopkins University Press.